

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

VOL.3 № 2

2026

O'QITUVCHINING ISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA REFLEKTIV AMALIYOTNING O'RNI

Jonibekova Mehriniso Umarbek qizi
O'zbekiston davlat jahon tillari Universiteti,
o'qituvchi

Annotatsiya

Reflektiv amaliyot o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishida poydevor bo'lib, o'qituvchilarga ularning pedagogik strategiyalari, e'tiqodlari va tajribalarini tanqidiy baholash uchun tizimli yondashuvni taklif qiladi. Ushbu maqola o'qituvchining ish faoliyati samaradorligini oshirishda reflektiv amaliyotning muhim rolini o'rganadi. Ushbu maqolaning muhoma qismining asosi sifatida o'qituvchilarda o'z o'zini anglash tuyg'usini oshirish, ularning ta'lim amaliyotlari va ularning o'quvchilarning ta'lim natijalariga ta'sirini chuqurroq tushunishga yordam beradigan reflektiv amaliyotni o'rganishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: reflektiv amaliyot, o'qituvchining samaradorligi, kasbiy rivojlanish, pedagogik strategiyalar, o'z-o'zini anglash, o'qitish amaliyoti, refleksiya modellari, ta'lim sharoitlari.

РОЛЬ РЕФЛЕКСИВНОЙ ПРАКТИКИ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ

Жонибекова Мехринисо Умарбек кизи
Узбекский государственный университет мировых языков,
Преподаватель

Аннотация

Рефлексивная практика является краеугольным камнем профессионального развития учителей и предлагает им систематический подход к критической оценке своих педагогических стратегий, убеждений и опыта. В данной статье рассматривается важная роль рефлексивной практики в повышении эффективности работы учителей. Раздел обсуждения посвящен изучению рефлексивной практики, которая помогает учителям повысить самосознание, лучше понимать свою педагогическую практику и ее влияние на результаты обучения учащихся.

Ключевые слова: рефлексивная практика, эффективность работы учителя, профессиональное развитие, педагогические стратегии, самосознание, педагогическая практика, модели рефлексии, образовательная среда.

THE ROLE OF REFLECTIVE PRACTICE IN INCREASING TEACHER EFFECTIVENESS

Jonibekova Mehriniso Umarbek qizi
Uzbek State University of World Languages,
Teacher

Abstract

Reflective practice is a cornerstone of teachers' professional development and offers teachers a systematic approach to critically assessing their pedagogical strategies, beliefs, and experiences. This article explores the important role of reflective practice in improving teacher effectiveness. The discussion section of this article focuses on the study of reflective practice, which helps teachers to increase their sense of self-awareness, to better understand their

teaching practices, and their impact on student learning outcomes.

Keywords: reflective practice, teacher effectiveness, professional development, pedagogical strategies, self-awareness, teaching practice, reflection models, educational settings.

Barqaror rivojlanib borayotgan ta'lim landshaftida o'qituvchining samaradorligini oshirishga intilish o'quvchilarning muvaffaqiyati va har tomonlama rivojlanishini rag'batlantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu intilish doirasida reflektiv amaliyot kuchli vosita sifatida paydo bo'lib, o'qituvchilarga o'zlarining pedagogik yondashuvlarini o'rganish, takomillashtirish va kengaytirish vositalarini taklif qiladi. Quyidagi maqolada o'qituvchining o'qitish faoliyati samaradorligini oshirish, uning kasbiy o'sish va o'quvchilar natijalariga ta'sirini har tomonlama tushunish uchun dalillar va nazariy asoslarni sintez qilishda aks ettiruvchi amaliyotning muhim rolini o'rganilgan. Reflektiv amaliyot o'qituvchilar o'zlarining tajribalari, e'tiqodlari va xatti-harakatlarini kelajakdagi amaliyotlarini xabardor qilish uchun tanqidiy tahlil qiladigan maqsadli jarayonni o'z ichiga oladi. Transformatsion ta'lim nazariyalariga asoslangan bu jarayon o'qituvchilarni qiyinchiliklarga qarshi turishga va o'qitish va o'rganish dinamikasi haqidagi tushunchalariga mos ravishda strategiyalarni moslashtirishga undaydi. Bundan tashqari berilgan nazariya asosida reflektiv qobiliyatlarni rivojlantirishga qaratilgan mashqlarni amaliyotga qo'llash jihatlari aytib o'tilgan. O'tilgan dars yuzasidan mulohaza yuritishga undovchi dialog, jurnal yoki tengdoshlar bilan hamkorlikda ishlash orqali o'qituvchilar o'zlarining ta'lim berish qoidalari, uslublari va ularning natijalari haqida ko'proq xabardor bo'ladilar va shu bilan bir qatorda uzluksiz kasbiy rivojlanish yo'lidan boradilar. [2; 34-b] Reflektiv qobiliyatni shakllantirishning potensial markazida o'qituvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish yotadi. Mulohaza yurituvchi so'rovlar orqali o'qituvchilar odatdagi amaliyotni o'tkazibgina qolmasdan, mazmunli o'zgarishlarni amalga oshirish uchun ularning ichki motivatsiyasi va kasbiy qadriyatlaridan foydalanadilar. O'qituvchilar metakognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish orqali o'qituvchilar sinf ichidagi murakkabliklarini boshqarish turli dars holatlariga moslashish va individual kontekstlarga moslashtirilgan o'quv strategiyalarini yaratishda tajriba orttiradilar. Bundan tashqari, reflektiv amaliyot kasbiy rivojlanish uchun asos bo'lib xizmat qiladi, o'qituvchilarga doimiy o'rganish va o'qitish strategiyalaridan samarali foydalanishni joriy qilishni talab qiladi. O'qituvchilar fikrlash jarayonlaridan foydalangan holda o'zlarining ta'lim amaliyotlarini takroriy takomillashtirish uchun muvaffaqiyat qozongan va muvaffaqiyatsizliklardan chiqargan xulosalar, fikr mulohazalar tajribasidan foydalanadilar.[5; 43-b] Ushbu xulosalar nafaqat pedagogik samaradorlikni oshiradi balki, ta'lim muassasalarida doimiy takomillashtirish madaniyatini ham rivojlantiradi. O'qituvchilar reflektiv odatlarni modellashtirish orqali hamkorlikda izlanish va birgalikda o'rganish uchun qulay muhit yaratadilar, bunda bilimlar birgalikda mustahkamlanadi va yangi g'oyalar amaliyotda qo'llashga imkon yaratiladi. Jamoa bo'lib ishlash natijasida o'qituvchilar doimiy muammolarni hal qilish, o'quvchilarning faolligini oshirish va maktab ekotizimida umrbod ta'lim madaniyatini rivojlantirish uchun sa'y harakatlarni birlashtiradi. Uning ko'p qirrali afzalliklarini hisobga olgan holda fikr yuritish amaliyotining farqlarini tushunish siyosatchilar, ta'lim rahbarlari va amaliyotchilar uchun juda muhimdir.

Reflektiv amaliyot o'qituvchilar samaradorligini oshirish va o'qitish natijalarini yaxshilashning asosiy yondashuvi sifatida ta'lim tadqiqotlarida katta e'tiborga sazovor bo'ldi. O'qituvchining samaradorligi, ya'ni o'quvchilarning bilim olishiga ijobiy ta'sir ko'rsatish qobiliyatiga ishonish, samarali o'qitishning asosi sifatida keng e'tirof etiladi. Shuni ta'kidlash

joizki, o'qitish jarayoni murakkab bo'lib, o'rganuvchilarning turli ehtiyojlarini qondirish va zamonaviy ta'lim muammolarini hal qilish uchun o'qitish strategiyalarini doimiy ravishda reflektiv amaliyotni qo'llash va rivojlantirib borishni taqozo etadi.[1;76-b] Reflektiv amaliyot o'qituvchilardan o'z o'rgatish amaliyotlarini va tajribalarini tanqidiy tahlil qilishning ustunlik va o'sib boruvchi sohalarini aniqlash uchun maqsadli va tizimli jarayon hisoblanadi. Reflektiv amaliyotni rivojlantiruvchi mashqlar tizimi sifatida jurnal yozish, tengdoshlarning kuzatishlari va hamkorlikdagi munozaralar kabi faoliyatlar o'qituvchilarning ta'lim berish jarayonidagi qarorlari va ularning talabalarning ta'lim natijalariga ta'siri haqida tushunchaga ega bo'lish uchun chuqur introspektsiya bilan shug'ullanadilar.[7; 11-12b] Ko'pgina izlanishlar reflektiv amaliyot va o'qituvchining samaradorligi o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganmoqda va reflektiv amaliyotning ta'lim samaradorligi va kasbiy rivojlanishiga chuqur ta'sirini ta'kidlamogda. O'qituvchilarni o'z ta'lim amaliyotlari haqida mulohaza yuritishga undash orqali o'qituvchilar o'quvchilarni jalb qilish, sinf dinamikasini boshqarish va mazmunli o'rganish tajribasini osonlashtirish qobiliyatiga ishonchini oshirishi mumkin. Bundan tashqari, reflektiv amaliyot o'qituvchilarda o'sish tafakkurini rivojlantiradi, o'qitish strategiyalarida doimiy takomillashtirish va innovatsiyalarga yordam beradi. Shu bilan birgalikda, ta'limning o'zgaruvchan talablariga moslashish uchun zarur bo'lgan ko'nikma va tafakkur bilan jihozlangan refleksli amaliyotchilarni tarbiyalashning istiqbolli yondashuvi sifatida o'qituvchilarni tayyorlash dasturlari va doimiy kasbiy rivojlanish tashabbuslariga reflektiv amaliyotning integratsiyalashuvi paydo bo'ldi. O'qituvchilarga reflektiv muloqotga kirishish, konstruktiv fikr mulohazalarni olish va hamkasblari bilan hamkorlik qilish imkoniyatini yaratib, ta'lim muassasalari uzluksiz o'rganish va takomillashtirish madaniyatini rivojlantirishi mumkin. Qo'shimcha qilib aytganda, reflektiv amaliyotning o'qituvchilarning o'qitish prinsiplari va o'qitish amaliyotiga ta'sir qilish mexanizmlarini o'rganish samarali kasbiy rivojlanish dasturlarini ishlab chiqish va umumiy o'qitish sifatini oshirish uchun qimmatli tushunchalarni berishi mumkin. Reflektiv amaliyot o'qituvchilarni o'z faoliyatlariga, o'qitish uslublariga qayta nazar tashlashga undaydi, kasbiy rivojlanishiga aktiv yondashuvni rivojlantiradi. Vanasschening qayd etishicha, hamkasblar, murabbiylar yoki shaxsiy jurnallar bilan olib borilgan reflektiv amaliyot o'qituvchilar muqobil o'qitish yondashuvlari va muammolarni hal qilish strategiyalari haqida muhim tushunchalarga ega bo'lib, samaradorlik hissini oshiradi.[9; 66-b] Reflektiv o'rganishni materialni, tushunchalarni qanchalik yaxshi anglash orqali, o'rganganlarimizni qachon va qanday qo'llashni bilish, o'rganish jarayonidagi samarali usullarni aniqlash, qobiliyatlarimiz va fikrlarimiz ustida mulohaza yuritish, oldimizga qo'ygan maqsadlarimiz ustida mulohaza yuritib, tahlil qilish orqali rivojlantirish mumkinligi tavsiya qilinadi [6; 900-b]. O'qituvchilar malakasini oshirish dasturlari va doimiy kasbiy rivojlanish tashabbuslariga reflektiv amaliyotni integratsiyalashning eng samarali strategiyalarini o'rganish uchun qo'shimcha tadqiqotlar talab etiladi, bu esa o'qituvchilarning samaradorligini oshirish va asosiy o'rinda talabalar yutuqlarini yaxshilash uchun o'qituvchining salohiyatini maksimal darajada oshiradi. Engmuhim jihatlardan biri shuki, reflektiv amaliyot hamkorlikda ishlaydigan qo'llab quvvatlashga asoslangan professional ta'lim hamjamiyatini rivojlantirishga yordam beradi. Mulohaza yuritishga undovchi munozaralar va umumiy tajribalar orqali o'qituvchilar fikr almashishlari, konstruktiv fikr bildirishlari va ilg'or tajribalar ustida hamkorlik qilishlari mumkin.[8; 24-b] Ushbu hamkorlikdagi yondashuv nafaqat individual o'qituvchilarning o'rganish tajribasini boyitadi balki ta'lim muassasalarida o'qitish amaliyotini jamoaviy takomillashtirishga ham hissa qo'shadi.

Ushbu fikrlarni inobatga olgan holda pedagogikani o'qitish tarkibiga reflektiv amaliyotning integratsiyalashuvini ta'minlashga ustuvor ahamiyat berilishi lozim. Bu yo'l

orqali biz nafaqat o'qituvchilarning samaradorligini oshirishimiz balki ta'limda mukammallik va innovatsiya madaniyatini ham rivojlantirishimiz mumkin va bu sohadagi izlanishlar zamonaviy o'qitish amaliyotlari maydonini kengaytirishni rivojlantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Brookfield, S. D. Becoming a critically reflective teacher. 2nd ed. San Francisco: Jossey-Bass, 2017. 304 p.
2. Dewey, J. How we think: A restatement of the relation of reflective thinking to the educative process. Boston: D.C. Heath and Company, 1933. 301 p.
3. Farrell, T. S. C. Reflective practice in ESL teacher development groups: From practices to principles. London: Palgrave Macmillan, 2015. 218 p. DOI: <https://doi.org/10.1057/9781137403185>
4. Gibbs, G. Learning by doing: A guide to teaching and learning methods. Oxford: Oxford Polytechnic, 1988. 129 p.
5. Kolb, D. A. Experiential learning: Experience as the source of learning and development. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1984. 256 p.
6. Mamatkulova, N. Principles and methods of organizing lessons in higher education using the CREAM strategy // The Lingua Spectrum. 2025. Vol. 4, No. 1. P. 895–903. URL: <https://lingvospektr.uz/index.php/lngsp/article/view/710>
7. Richards, J. C., Lockhart, C. Reflective teaching in second language classrooms. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. 218 p.
8. Schön, D. A. The reflective practitioner: How professionals think in action. New York: Basic Books, 1983. 374 p.
9. Vanassche, E., Kelchtermans, G. Teacher educators' professionalism: Towards a reflective practice-based framework // Teaching and Teacher Education. 2015. Vol. 47. P. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2014.12.006>
10. Zeichner, K. M., Liston, D. P. Reflective teaching: An introduction. 2nd ed. New York: Routledge, 2014. 216 p.